

РОЛЬ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ ГУРТКІВ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ

Гудим Н.Г., Біла Л.Ю., Лихолат Ю.В., Алексеева А.А.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Сучасне суспільство потребує підготовки фахівців із широким кругозором, творчим мисленням, практичним складом розуму, здатних забезпечити високий рівень розвитку виробництва і побудувати екологічно стабільне суспільство. Необхідність інтеграції освітньої діяльності загальноосвітніх шкіл і профільних позашкільних навчальних закладів (зокрема, еколого-натуралістичних центрів, станцій юних натуралістів) зумовлена не лише соціальним замовленням на підготовку висококваліфікованих спеціалістів і стрімким розвитком біологічної науки, а й змінами, що відбулися у змісті та структурі шкільних програм [6]. Аналіз досвіду роботи вчителів-практиків [5, 9] свідчить, що наявні в методиці навчання біології форми й види позакласної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах використовуються епізодично, безсистемно, з недостатнім урахуванням вікових особливостей дітей [5, 8, 9].

Із загостренням екологічної ситуації, зумовленої антропогенними перетвореннями природного середовища, та необхідністю розв'язання екологічних проблем виникла потреба визначити педагогічні умови формування екологічної свідомості учнів в навчально-виховному процесі. Реалізація педагогічних умов має на меті забезпечення організаційно-педагогічного й психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки учителів-біологів, вдосконалення системи перепідготовки педагогічних кадрів для роботи в системі післядипломної освіти [7].

Основна мета нашої роботи – дослідження гурткової роботи з біології як засобу формування екологічно-естетичної культури учнів.

Позакласна робота відкриває широкі можливості як для виявлення творчої педагогічної діяльності вчителя, так і для багатогранної діяльності учнів, і головне, їх виховання. Вчитель може розширити кругозір учнів, доповнюючи курс (наприклад, вивченням флори та фауни рідного краю, міграції птахів, екології та інше). Інтерес до роботи з живими рослинами і тваринами з'являється звичайно на уроках, і особливо активні учні крім робіт по завданнях вчителя, обов'язкових для всіх, виконують добровільно взяті на себе більш складні завдання [3, 4].

Різноманітні види позакласної роботи дозволяють здійснювати перехід від індивідуальної роботи учнів до колективної. Сучасна ситуація шкільного екологічного виховання характеризується тим, що для проведення урочної діяльності розроблено достатньо широкий вибір навчальних програм та інших методичних і літературних матеріалів. Серед позакласних занять з біології головне місце займають гуртки юних натуралістів. Метою роботи таких гуртків є заохочення учнів до вивчення біології, екології, поглиблення і розширення їх знань. Диференціація юнатських гуртків, яка співпадає з біологічними курсами, що вивчаються в школі, з одного боку дає можливість поглибити знання того чи іншого з них, з іншого – використовувати результати дослідів на уроках. Роботу учнів у гуртках слід розглядати як засіб виховання.

Згідно з дослідженнями Н. Б. Грицай, гурткова робота з біології не лише сприяє творчому самовизначенню школярів, а й підвищує рівень пізнавальної активності учнів, стимулює внутрішні мотиви навчальної діяльності [5].

У педагогічному словнику: гурток (учнівський) – це самодіяльне об'єднання учнів, що займаються поглибленим вивченням питань науки, літератури, мистецтва, фізкультури, одна з форм позакласної та позашкільної роботи [4]. До гуртків іноді відносять і студії, секції, клуби, вважаючи їх більш престижними. Та усі ці поняття не тотожні. Тому виділяють такі основні форми гурткової роботи: клуби, секції, студії, товариства, об'єднання.

Основні завдання гурткової роботи: 1) поглиблювати і поширювати кругозір учнів; 2) задовольняти їх інтереси та запити; 3) розвивати творчі здібності; 4) прищеплювати практичні уміння і навички; 5) залучати до суспільно корисної праці та виробництва.

Оскільки сучасне бачення проблеми навчання та виховання передбачає переорієнтацію уваги з «інформаційного» впливу на діяльнісне виховання та навчання, спираючись на активність самого учня у пізнавальній, зображувальній, мовленнєвій, конструктивній та трудовій і суспільно корисній діяльності, розуміємо, що без залучення дітей до гурткової роботи неможливо прищепити їм реальні навички з конкретного предмета, що можуть бути використані у подальшій життєдіяльності та професійному зростанні. Важливу роль у цьому становить діяльність природничих гуртків. Як правило, їх ще називають гуртками юних натуралістів (юннатів). У практиці роботи школи зустрічаються також і такі назви: «Юні друзі природи», «Люби і знай свій рідний край» тощо [9].

Погоджуючись з думкою Н. Б. Грицай, основним ядром у формуванні інтересу учнів до вивчення біології можна назвати гурткову

роботу [4]. Отже, біологічний гурток – самодіяльний колектив учнів, об'єднаних на основі спільних інтересів для тривалої регулярної роботи з поглибленого вивчення біологічної науки. До складу гуртка можуть входити учні одного класу, паралельних або різних класів. Робота гуртка може бути присвячена глибшому вивченню окремих тем або розділів навчальної програми, до яких школярі виявили особливий інтерес. Розглядаючи загальну проблему, учитель планує роботу гуртка не менше двох занять на місяць. Під час планування враховуються індивідуальні інтереси дітей, їхні вікові особливості. Вони впливають на вибір об'єктів вивчення, найбільш доцільних методів роботи, форм звітності, поєднання теоретичних і практичних, репродуктивних і творчих завдань, групових та індивідуальних видів діяльності. Засідання гуртка відбувається і в класі, і на природі. Добре організоване вступне заняття допомагає школярам усвідомити, що в природі багато таємниць. Виникає інтерес та бажання їх розгадувати.

Гурткові заняття мають багато спільного з уроками в школі. Та є чимало відмінних особливостей, які зумовлені різною кінцевою метою і змістом. Неоднорідним складом, добровільністю вибору ними видів занять, варіантністю змісту діяльності, відсутністю стимулюючого поточного і періодичного контролю. Починаючи з першого заняття, керівник гуртка ставить перед собою мету виявляти індивідуальні особливості гуртківців, їх інтереси і нахили. Мотиви, що привели їх у гурток і спонукають їх займатися в ньому постійно. Для стимулювання в дітей позитивного відношення до занять в гуртку, керівником застосовуються різні методи і прийоми. Зокрема, цікаві розповіді, практичні застосування своїх іграшок, виробів і т.д. [1, 2].

Проаналізувавши роботи і статі багатьох авторів можна прийти до висновків, що: гурткова робота з біології має великі потенційні можливості для розвитку інтересів школярів до біологічної науки, активізації їхньої пізнавальної діяльності.

Еколого-естетична культура відіграє важливу роль у формуванні особистості учня, його внутрішнього світу. Педагогічний принцип формування еколого-естетичної культури полягає в сумісності різних видів науково-педагогічної діяльності як вчителя, так і учнів.

Подальшого вивчення потребують питання співпраці загальноосвітніх і вищих навчальних закладів у проведенні позакласної роботи з біології, використання інтерактивних технологій у позакласній діяльності, особливості активізації пізнавальної діяльності учнів старших класів у позакласній роботі з біології та ін.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. Київ: Академія, 2001. 576 с.
2. Гончаренко М. В. Проблеми естетичного виховання. Київ: Мистецтво, 1976. 223 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К., 1999. 452 с.
4. Грицай Н. Б. Методика позакласної роботи з біології. Дистанційний курс : навч. посіб. Рівне: Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, 2010. 164 с.
5. Грицай Н. Б. Методика позакласної роботи з біології: Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів. Рівне: МЕНУ ім. академіка Степана Дем'янчука, 2005. 108 с.
6. Методичні рекомендації для організації самостійної роботи студентів з шкільного курсу біології та методики його викладання / Т.Є. Христова, В.Д. Мелаш, П.Д. Незнаєв. Мелітополь: РВЦ «Наука і педагогіка», 2000. 46 с.
7. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике. Москва : Высш. шк., 2004. 512 с.
8. Руснак Т. М. Форми і методи екологічного виховання в школі. *Хімія. Біологія*. 2003. №28. С. 1–25.
9. Сметаніна Т. М. Активізація пізнавальної діяльності учнів на заняттях з біології. *Біологія*. 2008. №25 (73). С. 12–15.